

Overgang mellom barnehage, skole og SFO

Plan for overgang og sammenheng

Innhold

Innledning og bakgrunn	3
Samarbeid	4
En god overgang for barnet	5
Et trygt og godt barnehage- og skolemiljø	5
Tilhørighet og fellesskap.....	5
Lek og læring	6
Overgangsobjekter	6
Språk og kommunikasjon	6
Barn med behov for særskilt tilrettelegging	7
Barn med flerspråklig bakgrunn.....	7
Barn med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon.....	8
Årshjul overgang barnehage skole	9
Skolestart	10
Innhold på 1. trinn.....	10
Bokstavprogresjon.....	10
Praktisk og variert undervisning	11
SFO	11
Litteraturliste	12
Vedlegg	13
Vedlegg 1. Ferdigheter barna bør får øvelse i før skolestart	13
Vedlegg 2. Skjema for overføring av informasjon om barnet	14
Vedlegg 3. Overgang for barn/elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)	15

Innledning og bakgrunn

Overgang fra barnehage til skole og SFO er en stor milepæl i et barns liv. For noen er det spennende og for andre er det skummelt. De voksne rundt barna har derfor en svært viktig oppgave med å gjøre denne overgangen trygg og god. Samarbeid på tvers av nivåer og fag er avgjørende.

I 2018 fikk barnehage, skole og SFO en lovfestet plikt til å samarbeide for å sikre barna en best mulig overgang. Dette er forankret i barnehageloven § 2a og opplæringsloven §13-5. Det er skoleeier som har hovedansvar for samarbeidet og for at det utarbeides en plan for overgangen. Skolen skal samarbeide med barnehagen for å sikre en trygg og god overgang for alle barn, uavhengig om barnet har gått i kommunal eller privat barnehage. Barn og foreldre skal være trygge på at både barnehage og skole gjør sitt beste for å skape kontinuitet og sammenheng i opplæringen. For å lykkes med dette er det viktig å etablere gode rutiner for samarbeid.

Både barn og foreldre må også få medvirke til at overgangen blir best mulig.

Barnehager, skoler og SFO må være spesielt oppmerksomme på at barn og elever som trenger særskilt tilrettelegging, skal få en god overgang. Det samme gjelder barn og foreldre med flerspråklig bakgrunn som kan ha behov for særskilt veiledning og språklig tilrettelegging.

Denne planen er en standard for hvordan dette arbeidet skal gjøres i Haugesund. Det er et lederansvar å sikre at planen følges.

Planen erstatter "Veiledningsheftet - plan overgang barnehage – skole" fra 2014.

Haugesund april 2022.

Samarbeid

Hjemmet

Både foreldre og barn trenger forutsigbarhet i overgangen. De må vite noe om tilbudet til de eldste barna i barnehagen og hva de kan forvente når barnet begynner på skole og i SFO. For å oppnå dette, oppfordres det til å legge til rette for god dialog som involverer foreldre, barnehage, skole og SFO (Barnehageloven, 2006, §2a). Når foreldrene opplever trygghet, blir de i bedre stand til å støtte sine barn både emosjonelt og sosialt i overgangen.

Skole og SFO

En vellykket overgang handler ikke om at barnet skal være klar for skolen, men at skolen skal være klar for barnet. Skolen skal ta hensyn til det barna har lært i barnehagen, barnets erfaringer og lærings potensiale.

SFO er for mange barn det første møte med skolen. SFO sin rolle i overgangen blir derfor svært viktig. Rammeplanen for skolefritidsordningen presiserer at SFO og skole bør samarbeide tett for å skape best mulig helhet i hverdagen for barna.

PPT – er en samarbeidspartner for barnehage og skole som kan bistå for en god overgang.

Helsestasjon og skolehelsetjeneste følger alle barn fra fødsel og gjennom barnehage- og skoleløpet. Tjenesten er derfor en viktig samarbeidspartner som må inkluderes i arbeidet med å skape gode overganger for barna.

God informasjon om hvert barn før skolestart

For at skolen skal kunne legge til rette for hvert enkelt barn allerede fra skolestart, er det viktig å få god informasjon om hvert barn.

Informasjon fra barnehagen må ha fokus på hva barnet mestrer og på hva barnet trenger særskilt støtte til. Barnet kan ha utfordringer som ikke alltid er kjent for omgivelsene. Atferden kan dermed lett bli misforstått og bli gjort til en egenskap ved barnet. Foreldre skal ha en aktiv rolle og gi samtykke til overlevering av informasjon. De må få innsyn i og avgjøre hvilken informasjon som følger barnet over i skolen. Foreldre skal inviteres til å delta på møter som dreier seg om informasjon om sitt eget barn.

Samarbeid barnehage – skole/SFO

Barnehage og skole/SFO skal ha et godt samarbeid for å sikre en god overgang mellom barnehage og skole/SFO. Plan for overgang og sammenheng mellom barnehage og skole/SFO sikrer dette. I tillegg legges det opp til felles møtepunkter som f.eks. besøk, kursdager og nettverk.

En god overgang for barnet

Barnet er den viktigste aktøren i overgangen. Utvikling av tiltak må derfor skje med utgangspunkt i barnets opplevelse og perspektiv. Ut fra fem- og seksåringer perspektiv kan vi skissere opp ulike faktorer det er viktig å legge til rette for i overgangen:

Et trygt og godt barnehage- og skolemiljø

I lovverk for Barnehage, skole og SFO står det at en skal legge til rette for et trygt og godt barnehage- og skolemiljø.

Alle som jobber med barna har en plikt til å følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak dersom barna ikke har et trygt og godt barnehage- og skolemiljø. Dette kalles aktivitetsplikt. Alle vurderinger og handlinger skal ha barnets beste som utgangspunkt. Barn som ikke opplever å ha det trygt og godt må oppleve at deres beskrivelser av hvordan de har det blir lyttet til og tatt på alvor. Trygge barn trives bedre og lærer mer.

Sosial kompetanse er viktig for å gjøre barna i stand til å skape varige relasjoner og vennskap, og være en likeverdig deltaker i lek og samspill. Barnas identitet og selvbilde, meninger og holdninger blir til i samspill med andre. Sosial læring skjer både i undervisning og alle andre aktiviteter i skolen og må derfor sees i sammenheng.

Tilhørighet og fellesskap

Barnehage og skole må vise interesse for å skape en gjensidig forståelse for hverdag og læringskultur. Når skolen skal planlegge og legge til rette for kontinuitet i læringsprosessen er det viktig å ha kjennskap til og ta utgangspunkt i barnehagens innhold slik det står beskrevet i rammeplanen.

Lek og læring

Studier viser at barn lærer best når de er aktive, engasjerte og opplever mening i samspill med andre. Lek er med på å støtte barns utvikling og styrke ferdigheter som er viktige når barnet begynner på skolen. Fagområdene i rammeplanen er på mange måter de samme som barna møter som skolefag senere.

Å bruke lek som utgangspunkt for å utvikle ferdigheter og kunnskaper knyttet til fagområdene, er i tråd med rammeplanens anbefalinger. Progresjon i barnehagen innebærer at alle barn skal utvikle seg, lære og oppleve fremgang. Barnehagen skal sørge for progresjon gjennom bevist bruk av materialer, bøker, leker, verktøy og utstyr, og gjøre disse tilgjengelige for barna.

For fem og seksåringer står rolleleken sentralt. Språket er på mange måter bærende for denne type lek. Rollelek er en viktig arena for utvikling av et rikt ord- og begrepsforråd, noe vi vet har stor betydning for videre læring i skolen. Læreplanen viser til at lek som metode i opplæringen gir rike muligheter for kreativ og meningsfull læring. Rollelek kan derfor være et fint overgangsobjekt skolen kan ta utgangspunkt i, for å skape trygghet i overgangen, da dette er noe barna har erfaring med og god kompetanse i.

Barnehagen skal legge til rette for at de eldste barna har med seg erfaringer, kunnskaper og ferdigheter som kan gi dem et godt grunnlag for motivasjon for å begynne på skolen. Barnehagen skal bidra til at barna kan avslutte barnehagetiden på en god måte og møte skolen med nysgjerrighet og tro på egne evner.

Kunnskapsdepartementet, 2017

Overgangsobjekter

Dette kan være gjenstander, bøker, spill eller leker som barna vil finne både i barnehagen og på skolen. Barnehage, skole og SFO kan la barna bli kjent med en felles bok, et spill, en lek og en sang. Bruk av felles overgangsobjekter i overgangen vil øke sannsynligheten for at barna opplever helhet og sammenheng mellom barnehage og skole.

Språk og kommunikasjon

Et godt ordforråd og begrepsforståelse i barnehagealder, øker sannsynligheten for god språkutvikling og gode skoleprestasjoner senere. Studier viser også sammenheng mellom tidligere erfaringer med bøker og lesing og barns språklige, og senere skriftspråklige utvikling. I tråd med forskning anbefales det derfor å ha fokus på språkstimulerende aktiviteter når barnehagen skal legge til rette for innhold i 5-årsgrupper. Dette arbeidet følges tett opp i 1. klasse, der det i Leseplan for Haugesundskolen anbefales 15-20 min med språkleker hver dag.

Barn med behov for særskilt tilrettelegging

Det er spesielt viktig med et nært samarbeid mellom barnehage, skole, SFO og PPT for barn som har behov for et særskilt tilrettelagt omsorgs- eller læringsmiljø og eventuelt spesialundervisning, i henhold til § 5-1 i opplæringsloven. Planlegging av skolestart blir derfor mer omfattende og samarbeidet må etableres i god tid før barnet begynner på skolen. Tidlig dialog og involvering av skolen blir viktig slik at nødvendig kompetanse og tilrettelegginger er på plass til skolestart.

Det er ekstra viktig at barn i en vanskelig situasjon opplever omsorg, forutsigbarhet, trygghet og sammenheng i overgangen. Skolen må derfor gjøre seg godt kjent med enkeltbarnet, dette innebærer barnets styrker, ikke bare utfordringer knyttet til eventuelle diagnoser og tilretteleggingsbehov.

Det anbefales at ressurspersoner knyttet til barn med store hjelpebehov er delaktig i overgangen til skole og SFO for å skape trygghet.

Barn med flerspråklig bakgrunn

For flerspråklige barn gjelder de samme anbefalingene for en trygg og god overgang, som for andre barn, men det er viktig å legge til rette for noen tilpassinger. Mange foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn, som ikke har hatt barn i norsk skole tidligere, kan se på overgangen som noe utrygt og ukjent. Dette kan virke inn på barnet. En overgangssamtale kan derfor være med på å trygge både barnet og foreldrene. Samtalen bør ta utgangspunkt i foreldrenes forventninger til skolen og skolens forventninger til foreldrene. Det vil også være hensiktsmessig at foreldre og barnehage informerer skolen om barnet. Her må barnets styrker fremheves.

I henhold til opplæringsloven § 2-8, har barn med et annet morsmål enn norsk og samisk rett til særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelige ferdigheter i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Om nødvendig har de også rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring eller begge deler. Dersom dette er aktuelt må foreldre gis god informasjon om hvordan skolen skal tilrettelegge for dette. Barnehage og skole må ta hensyn til at foreldre har ulike forutsetninger for å forholde seg til skriftlig informasjon på norsk. Det bør vurderes om noe informasjon skal oversettes til andre språk. Bruk av tolk i samtaler og møter anbefales.

Barn med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon

Barn og elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) bruker andre uttrykksformer enn tale i direkte kommunikasjon med andre. Noen vil ha behov for kommunikasjonsformer som erstatter talen fullstendig, **alternativ kommunikasjon**. Andre trenger kommunikasjonsformer som støtter utydelig, forsinket eller svak tale, **supplerende kommunikasjon**. Retten til å bruke egnede og nødvendige kommunikasjonsformer og kommunikasjons hjelpemidler er lovfestet i Lov om barnehager §39, Opplæringsloven § 2-16 og privatskoleloven § 3-14. Kommunen har egen rutine for barn og elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK).

Årshjul overgang barnehage skole.

Når	Aktiviteter (Året før skolestart)	Ansvarlig
September	Brev om innskrivning sendes hjem til elev og foresatte.	Skoleeier og rektor
September	Kartlegge og intensivere tiltak rundt minoritetsspråklige barns språkutvikling og begrepsforståelse.	Pedagogisk leder
November	Styrer inviterer rektor og representanter fra ansvarsgruppe for barn med IP til samtale om behov for særskilt tilrettelagt omsorgs- eller læringsmiljø og eventuelt spesialundervisning. Styrer informerer også om minoritetsspråklige barn § 2-8 (flerspråklige) som skal overføres til skolen, samt generell utveksling av informasjon om barnegruppen. HUSK samtykkeerklæringer!	Styrer <i>Gjelder bæen med vedtale om spes. ped og nedsett funksjonene.</i>
November	Samtale med foresatte til minoritetsspråklige barn om ev. behov for å begynne i første klasse på mottaksskolen ved Breidablikk læringscenter.	Styrer og Breidablikk læringscenter
Desember	Sende skjema til foreldre med barn som kommer inn under § 2-8 i opplæringsloven, om de ønsker morsmålsopplæring og særskilt norskopplæring.	Rektor
Februar	Gjøre avtaler med barnehager om besøk og tiltak for skolestartere slik at de blir kjent med skolen som ny arena.	Rektor og SFO leder
Februar-mai	Informasjonsmøte for foreldre/foresatte på skolen.	Rektor
April/mai	Foreldresamtaler om skolestart for alle barn. <i>For de som ønsker det.</i>	Pedagogisk leder
Mai- juni	Overføringsmøte med skolen, PPT og foresatte for barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp.	Styrer og pedagogisk leder
Mai-juni	Skole besøker barnehage for å treffe barn med spesialpedagogisk hjelp.	Rektor/inspektør, eventuelt kontaktlærer, spesiallærer
Juni	Besøksdag på skolen for barn og foreldre.	Rektor, kontaktlærere og SFO leder
September (etter skolestart)	Oppfølgingssamtale for elever med IP, spesialpedagogisk oppfølging og SNO- elever (skole, foresatte, PPT, evt bhg og andre).	Rektor

Skolestart

Skolestartere i Haugesund svarer dette på spørsmål om hva de gleder seg til med å begynne på skolen:

Innhold på 1. trinn

Barn starter på skolen med ulike forutsetninger, erfaringer og modenhet. For at førsteklasse skal lære på en meningsfull måte, og få utvidet kunnskap om fag, er det viktig å ta utgangspunkt i det kjente for å lære seg det nye og ukjente. De yngste elevene trenger å oppleve omsorg, nærhet og støtte. Det bør gis rom for barns lek og egne initiativ, slik de har vært vant med i barnehagen. I leken er det både gøy og lærerikt å få møte skriving, lesing og regning i en sammenheng som er meningsfull for barna. Rollelek er en god og kjent metode som bør brukes. Klasseledelse og god organisering av undervisningen er viktig for at de yngste skal trives, mestre og lære. Overgangsobjekter som er avtalt mellom barnehage og skole må få en naturlig plass i undervisningen.

Bokstavprogresjon

I henhold til forpliktende leseplan for Haugesundsskolene startes det med bokstavlæring fra skolestart. Med støtte i teori og ny forskning anbefales det å introdusere to –tre bokstaver i uken. Det anbefales korte og mer hyppige økter. Bruk av denne metoden går hånd i hånd med god leseopplæring og prinsippet om tilpasset opplæring. Ved å gi elevene mulighet til å bli kjent med bokstavene raskere, vil de som strever få flere repetisjoner, mer øving og bedre tilpasset opplæring i det de strever med. Elevene som kan alle bokstavene, eller lærer bokstaver raskt, vil slippe å øve på de tingene de allerede kan, men heller få tilgang til alle bokstavene de trenger for å kunne lese og skrive meningsfulle tekster.

Praktisk og variert undervisning

Skaperglede, engasjement og utforskertrang er en del av opplæringens verdigrunnlag i læreplanen og i rammeplanen. Barn og unge er nysgjerrige og ønsker å oppdage og skape. For de yngste barna i skolen er lek nødvendig for trivsel og utvikling. Undervisningen skal bygge på at elevene gjennom utforsking, nysgjerrighet, skaperglede og eksperimentering får tilgang til ny kunnskap og læring. For å lykkes med tilpasset opplæring kreves det variasjon i arbeidsmåter og pedagogiske metoder, slik at undervisningen tilpasses mangfoldet i elevgruppen innenfor fellesskapet. Varighet på aktivitetene, behov for situasjonsskifter og bevegelse må vektlegges.

SFO

I august 2021 trådte rammeplan for skolefritidsordningen i kraft med hjemmel i opplæringsloven § 13-7. Målet er å sikre et likeverdig tilbud med god kvalitet over hele landet. Rammeplanen er forpliktende og tydeliggjør SFO's mandat som arena for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i alder, funksjonsnivå og interesser hos barna, og som arena for omsorg og tilsyn. SFO skal bygge sin praksis på grunnleggende verdier som er felles for barnehage og skole. Barnets beste skal alltid være et grunnleggende hensyn.

Barns første møte med skolen er som oftest gjennom SFO. For å sikre gode overganger, der barn opplever trygghet og tilhørighet, har SFO en avgjørende rolle. Det blir sett på som en stor fordel at barna får muligheten til å bli kjent med det fysiske miljøet og personalet i SFO før skolestart.

Litteraturliste

- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager*. (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64/KAPITTEL_1#%C2%A72a
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskole og den videregående opplæringa* (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_11#KAPITTEL_11
- Meld. St. 6 (2019-2020). *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>
- Meld. St. 18 (2010-2011). *Læring og fellesskap*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-18-20102011/id639487/?ch=1>
- Kunnskapsdepartementet. (2021). *Rammeplan for SFO. Forskrift om rammeplan for skolefritidsordningen*. Udir. <https://www.udir.no/utdanningslopet/sfo/rammeplan/>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir. <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2008). *Veileder: fra eldst til yngst*. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/veileder/f-4248-fra-eldst-til-yngst.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2015) *Overganger for barn og unge som får spesialpedagogisk hjelp eller spesialundervisning*. Udir. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/overganger-spesialpedagogisk-hjelp-spesialundervisning/Overgangen-mellom-barnehage-og-skole/>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del- verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Fastsett som forskrift ved kongelig resolusjon*. Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/sosial-laring-og-utvikling/?lang=nob>
- Hoel, T., Reikerås, E. & Wagner, Å.K. (2020). *Skolestart: Se til barnehagene!* <https://www.uis.no/nb/skolestart-se-til-barnehagene>